

SAHİH-İ MÜSLİM'İN "KİTÂBÜ'L-FEZÂİL" BÖLÜMÜNE GÖRE HZ.PEYGAMBER'İN BAZI ÖZELLİKLERİ

Prof.Dr. Seyit AVCI
Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ÖZET

Her Peygamberin kendine mahsus bazı özellikleri, diğerlerinde bulunmayan üstün yönleri vardır. Ama peygamberler içinde Hz. Peygamber'in ayrı bir yeri bulunmaktadır. O Hak Teâlâ'nın habîbi, insanlığın efendisidir. O kıyamet gününün önderi, şefaata yetkisine sahip olanların ilkidir. O'nda diğer peygamberlerde olmayan üstün haller, farklı özellikler vardır. O'nun üstün halleri bütün yönleriyle tespit edilmiş, ilgili eserlerde bunlara yer verilmiştir. İmam Müslim'in (ö.261/874) *el-Câmiu's-Sahih*'inde de Hz. Peygamber'in hususiyetleriyle ilgili bir takım rivayetler eserin 43. bölümü olan *Kitabü'l-Fezâil* başlığı altında toplanmıştır. Makalede adı geçen bölümde yer alan 46 bab ve 174 hadis içinde doğrudan Hz. Peygamber'le ilgili olanlardan yararlanılarak O'nun sahip olduğu özelliklerin tespitine çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, özellik, fazilet, soylu, değerli.

ABSTRACT

The Features of the Prophet Muhammad According to the Kitâb al-Fadail in Jamî al-Sahih of Imam Muslim

Each prophet has some features and superior aspects that these are peculiar to him and others don't have. However, the Prophet Muhammad has more important place among other prophets. He is habîbullâh and the master of humanity. He is also the leader of the day of Judgment and the first of those who have the authority to intercede. He has also some superior features which other prophets don't have. These superior features were determined for all aspects and mentioned in related books. The hadiths about the superiority of the Prophet were collected under the title of *Kitâb al-Fadâil* -which includes 43 chapters- in *al-Jâmi al-Sahih* by İmam Muslim (d. 261/874). This paper, therefore, aims to determine the characteristics of the Prophet by analyzing 46 chapters and 174 hadiths which directly related to the Prophet in *Kitâb al-Fadâil* of *al-Jâmi al-Sahih*.

Key Words: The Prophet Muhammad, feature, virtue, noble, valuable.

GİRİŞ

Özellik, bir şeyi benzerlerinden ve başka şeylerden farklı kılan yönler demektir. İnsan için özellik denildiği zaman, onu diğer insanlardan ayıran nitelikleri anlaşılır. İnsanın sahip olduğu müspet özelliklerin sayısı arttıkça, faziletleri de ona göre artar. Faziletler konusunda en üstün insanlar hiç şüphesiz pey-

gamberler, peygamberler içinde de en son peygamber gelir.

Hız. Peygamber'in fazilet ve meziyetleri, üstün hal ve özellikleri genel olarak hadis kitaplarının fezâil, menâkıb, edeb, libas, et'ime, zinet, zikir ve dua gibi bölümlerinde ele alınmış, özel olarak da bu alanda şemâil, delâilü'n-nübüvve, hasâisü'n-nebîve hilye gibi eserler tasnif edilmiştir.¹

Hız. Peygamber'in üstün özelliklerinden bazılarına diğer hadis kitaplarında olduğu gibi *Sahîh-i Müslim*'in de Fezâil bahsinde yer verilmiştir. Çok çeşitli hadislerin yer aldığı bu bahiste zikrolunan rivayetlerin diğer hadis kaynaklarındaki hadislerle karşılaştırılarak sıhhat durumlarının tespitinin yapılması, ardından ilgili rivayetlere bilimsel anlamda bir takım yorumların ilave edilmesi ilim adına önemli bir boşluğun doldurulmasına katkıda bulunacaktır. Müslim (ö.261/874)'in Fezâil bahsinde Hız. Peygamber'in üstünlüğüne temas eden hadisleri, dünyaya ve ahirete ait üstünlükler olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Konuya girmeden önce konu ile ilgili literatüre bir göz atmak faydalı olacaktır.

A. KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜR

1.Fezâil

İlk dönem hadis kaynaklarında Hız. Peygamber'e ait vasıflar daha çok fazl ve fezâil kelimeleriyle ifade edilen bölümlerde ele alınmıştır. Meselâ Dârimî (ö.255/868)'nin *es-Sünen*'inde "باب ما أعطى النبي صلى الله عليه وسلم من الفضل" : Hız. Peygamber'e verilen bazı üstünlükler" adı altında bir bab düzenlenmiş ve burada on kadar hadis rivayet edilmiştir.² Müslim ise *el-Câmiu's-sahîh*'inin Fezâil bölümünde Hız. Peygamber'in şecaatine, cömertliği, tevazuu, hayası, güzel kokusu, terinin temiz oluşu, saç ve yüzünün güzelliğine, ağzına ve gözlerine, sırtındaki nübüvvet mührüne dair hadisleri zikretmiştir.

Hız. Peygamber'e lütfedilen üstünlüklere dair kaleme alınan ve bir "fezâil" veya "fezâilü'n-nebî" edebiyatı oluşturacak olan eserlerin bir kısmında O'nun diğer peygamberlerden üstünlüğü konu edinilmiş, bir kısmında da onun insanlardan, cinlerden, meleklerden ve bütün yaratıklardan üstün olduğu hususu ele alınmıştır. Fezâil müellifleri, Hız. Peygamber'in bu üstünlüklerini kanıtlayabilmek için öncelikle âyetlerden, daha sonra da hadislerden deliller getirmişlerdir. Onlar Kur'ân-ı Kerîm'de, peygamberlerden bir kısmının bir kısmına üstün kılındığı ve bazılarının derecelerinin yükseltildiğinin bildirilmesinden³ Allah nezdindeki konumlarının farklı olduğu sonucu çıkarmışlar, Resûlullah'ın âlemlere rahmet olarak gönderildiğini,⁴ kavminin içinde bulunduğu sürece Allah'ın onlara azap indirmeyeceğini beyan eden âyetlerden⁵ de onun bütün peygamberlerden üs-

¹ Kandemir, M. Yaşar, "Şemâil", *DİA*, İstanbul 2010, XXXVIII/497.

² Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrahman, *Sünenü'd-Dârimî*, İstanbul 1413, Mukaddime 8.

³ Bakara 2/253; İsrâ 17/55.

⁴ Enbiyâ 21/107.

⁵ Enfâl 8/33.

tün olduğu neticesine varmışlardır.⁶

Bu konuda İbnü'l-Cevzî (ö.597/1201) tarafından müstakil olarak yazılan *el-Vefâ bi-ta'rîfi fezâilî'l-Mustafâ* adlı eserde de Hz. Peygamber'in üstünlüklerine yer verilmiştir. Eser, Mustafa Abdülvâhid tarafından 1386/1966'da Kahire'de neşredilmiştir.

2.Menâkıb

Menkıbenin çoğulu olan menâkıb, tanınmış kimselerin üstünlüklerinin dile getirildiği eserlere denir. Hadis terimi olarak menâkıb, hadis kitaplarında Hz. Peygamber'in ve diğer menkıbe sahibi kişilerin üstünlüklerinin konu edildiği bölümlerdir. *Kütüb-i Sitte* içinde Menâkıb bölümü olan iki eser vardır. Bunlardan biri Buhârî (ö.256/870)'nin *Sahîh*'i ki menâkıb eserin 61. bölümü, diğeri de Tirmizî (ö.279/892)'nin *Sünen*'idir ki onda da menâkıb eserin 46. bölümüdür. Her iki eserde de Hz. Peygamber'in üstünlüklerinin anlatıldığı hadislerle bu bölümde yer verilmiştir.

3.Şemâil

Hz. Peygamber'in özelliklerinden bahsedilen bir diğer telif türü şemâil adlı eserlerdir.

Sözlükte "huy, tabiat, seciye, ahlâk" gibi mânalara gelen şemâil kelimesi muhtemelen III/IX. yüzyıldan itibaren başta hadis olmak üzere siyer, tarih ve tasavvufa dair eserlerde bir insan olarak Hz. Peygamber'in dış görünüşünü, özel hayatını ve ahlâkını ifade eden bir terim halinde kullanılmıştır. İnsanları Hz. Peygamber'i bütün yönleriyle öğrenmeye ve onun özelliklerini benimsemeye ilk defa Kur'ân-ı Kerîm teşvik etmiştir. Buna göre Hz. Peygamber bütün insanlara bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderilmiş,⁷ bizzat kendisinin bu gerçeği, "*Ben Allah'ın hepinize gönderdiği elçisiyim*" diye duyurması istenmiştir.⁸ Birçok âyette Allah ile birlikte ona da itaat edilmesi,⁹ kendisine uyulup ardınca gidilmesi,¹⁰ müminler tarafından canlarından daha çok sevilmesi emredilmiştir.¹¹

Muhaddisler şemâil konularını genellikle hadis kitaplarının fezâil, menâkıb, edeb, libas, et'ime, zinet, zikir ve dua gibi bölümlerinde ele almışlardır. Tirmizî *es-Sünen*'inin 46. bölümünde Hz. Peygamber'in beşerî yönünü, dış görünüşünü, özel hayatını ve ahlâkını "Menâkıb" başlığı altında vermekle birlikte onun özelliklerini daha geniş bir şekilde eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye adıyla müstakil bir eserde ele almış, ondan sonra bu konu bir ilim halinde gelişmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere Müslim ise bu tür hadislerle *Sahîh*'inin Fezâil kısmında yer vermiştir.

⁶ Ahatlı, Erdiñç, "Hasâisü'n-Nebî", *DİA*, İstanbul, XVI/278.

⁷ Sebe 34/28.

⁸ A'râf 7/158.

⁹ Âl-i İmrân 3/32, 132; Nisâ 4/13, 59.

¹⁰ Âl-i İmrân 3/31; A'râf 7/158.

¹¹ Ahzâb 33/6; Geniş bilgi için bk. Kandemir, "Şemâil", *DİA*, XXXVIII/497.

Peygamberlerin hepsi güzel yaratılışı olmakla birlikte, Hz. Peygamber'in onlar arasında ayrı bir yeri vardır. Allah Teâlâ'nın peygamberini üstün niteliklerle anması ve onu örnek almayı tavsiye etmesi Hz. Peygamber'in şemâilline duyulan ilgiyi sahabe döneminden itibaren arttırmış; Hz. Ali, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, Berâ b. Âzib, Hz. Âişe, Ebû Cuhayfe, Câbir b. Semüre, Ümmü Ma'bed, Abdullah b. Abbas, Muarrız b. Muaykib, Ebû't-Tufeyl, Hureym b. Fâtik, Hakîm b. Hizam gibi sahâbîler onu tasvir etmeye çalışmışlardır.

Ferrâ el-Beğavî (ö.516/1122)'nin *İrşadü'l-envâr*'ı, Kadı İyâz (ö.544/1149)'ın *eş-Şifâ'sı*, İbn Kesîr (ö.774/1373)'in *Şemâilü'r-resûl*'ü bu alanda yazılan en meşhur eserlerdendir.¹²

4.Hasâisü'n-nebî

Hz. Peygamber'in özelliklerini konu edinen bir diğer telif çeşidi de hasâis türü eserlerdir.

Allah Teâlâ'nın sadece Hz. Muhammed'e lütfettiği özellikleri ifade eden eserlerin ortak adına hasâisü'n-nebî denir. Hasâis kelimesi, "bir şeye veya bir kimseye sadece onda bulunan bir özellikle üstünlük nisbet etmek" anlamındaki hass (husus) masdarından isim olan hâssiyetin çoğulu olup "meziyetler ve üstün özellikler" demektir. Bu kelimeye ilk döneme ait sözlüklerde rastlanmaz.¹³

Hasâis müellifleri, Hz. Peygamber'e münhasır kılınan ilâhî hüküm ve lütfelerini genellikle farzlar, haramlar, mubahlar ve sadece ona lütfedilen üstünlükler olmak üzere dört-grup halinde incelemişlerdir. Yalnız Hz. Peygamber'e münhasır kılınan farzlar şunlardır:

Kuşluk, vitir ve teheccüd namazlarını kılmak, kurban kesmek, misvak kullanmak, hilim sahibi insanlarla istişare etmek, sayıca çok olsa bile düşmana karşı koymak, borçlu olarak vefat eden müslümanların borçlarını ödemek, başladığı bir nafil ibadeti yarım bırakmamak, kötülüğü en uygun şekilde bertaraf etmek. Bunlar müslümanlara da tavsiye edilmekle beraber Hz. Peygamber'e farz kılınmıştır.

Sadece Hz. Peygamber'e haram kılınan hususlar şöylece özetlenebilir:

Zekat almak, gerektiği halde savaşa girmekten çekinmek, dünya malına göz dikmek,¹⁴ sanığın suçluluğunu ispat ve ilân etmeden gizlice cezalandırılmasını emretmek, yaptığı iyiliği çok görerek başa kakmak.¹⁵ Dünya malına göz dikmek ve yapılan iyiliği başa kakmak müslümanlar için de hoş görülmemekle birlikte bunlar Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Peygamber için haram derecesinde yasaklanmıştır.

Hz. Peygamber'e has bazı mubahlar da şunlardır:

İftar etmeden peşpeşe birkaç gün oruç tutmak, ganimet malları taksim

¹² Kandemir, "Şemâil", *DİA*, XXXVIII/497.

¹³ Ahatlı, "Hasâisü'n-Nebî", *DİA*, XVI/276.

¹⁴ Hicr 15/88.

¹⁵ Müddessir 74/6.

edilmeden önce onların içinden dilediğini almak, ganimet mallarının ve gayri müslimlerden alınan vergilerin beşte birini istediği gibi kullanmak,¹⁶ Mekke'ye ihramsız girebilmek, uyumakla abdestinin bozulmaması, gerektiğinde mescide cünüpken girmesi, birine lanet etmesi ve bir kişiye eman verdikten sonra bundan dönme yetkisinin bulunması onun için mubah olan hususlar arasında sayılmışsa da bu konulardaki rivayetlerin zayıf olduğu ve bu görüşlerin bazı hadislerin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır Hz. Peygamber'e has mubahların bir kısmı da onun evlenmesiyle ilgilidir. Dört hanımdan fazlasını bir nikah altında bulundurmak, kendisini O'na adayan bir kadınla mehir vermeksizin evlenebilmek,¹⁷ ihramda iken nikah akdedebilmek ona tanınan imtiyazlardandır. Hanımlarından dilediğini yanına almasına izin veren âyeti,¹⁸ onlar arasında nöbetle dolaşması şeklinde anlayanlara göre Resûl-i Ekrem'in dilediği eşinin yanında daha fazla kalmaya hakkı vardır. Bununla beraber Resûlullah hayatı boyunca hanımları arasında âdil davranmıştır. Bazı fiillerin sadece Hz. Peygamber'e mubah kılınmasının sebebi, Allah'ın ona tanıdığı yetkilerin genişliğini göstermek ve bu mubahların diğer insanların aksine Resûlullah'a itaatten alıkoymadığına dikkat çekmektir.

Hasâis konusuna ilk temas eden İmam Şâfiî (ö.204/820) olsa da Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Kummînin (ö.350/961) *Hasâisü'n-nebî* adlı eseri, terimin ilk defa IV/X. yüzyılda kullanıldığını göstermektedir. Süyûtînin *el-Hasâisü'l-kübrâ*'sı Hz. Peygamberin mucizelerini anlatmayı hedefleyen delâilü'n-nübüvve türü eserlere benzerdir. Bu eserlerin dışında bu konuda yazılan daha başka eserler de vardır.¹⁹

5.Delâilü'n-nübüvve

Peygamberlik müessesesini, özellikle Hz. Muhammed'in peygamberliğini ispatlamak amacıyla yazılan eserlerin ortak adı olan delâilü'n-nübüvve türü eserlerde de konuyla ilgili rivayetler bulunmaktadır. Nitekim Ebû Nuaym el-İsfahânî (ö.430/1038)'nin *Delâilü'n-nübüvve*'sinde Hz. Peygamber'e verilen üstünlüklerle diğer peygamberlere verilen üstünlüklerin mukayese edildiği bir bölüm bulunmaktadır. Beyhakî (ö.458/1065) ise hasâise dair rivayetleri kısaca kaydettikten sonra konunun nikah bahsine ait hükümlerini *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında zikrettiğini ifade eder.²⁰ Onun naklettiği bazı rivayetler hakkında yaptığı isabetli değerlendirmeler esere ayrı bir değer kazandırmaktadır.

6.Hilye

Hilye, Hz. Peygamber'in fizikî özellikleri ile bunları anlatan edebî eserler için kullanılan bir terimdir. Sözlükte "süs, ziynet, kolye" gibi mânalara gelen hilye mecazen "yaratılış, suret ve güzel vasıflar" demektir.

¹⁶ Enfâl 8/41; Haşr 59/7.

¹⁷ Ahzâb 33/50.

¹⁸ Ahzâb 33/51.

¹⁹ Ahatlı, Erdiç, "Hasâisü'n-Nebî", *DİA*, XVI/278.

²⁰ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn, *Delâilü'n-nübüvve*, Beyrut 1985, V/470-491.

Hz. Peygamber'in hilyesi hakkındaki rivayetler hadis kitaplarında "Sıfâtü'n-nebî" ve "Fezâil" gibi başlıklar altında toplanmıştır. Bu rivayetleri hadis kaynakları yanında çeşitli eserlerden derleyip bir arada değerlendiren ve "Şemâil" adıyla bir ilim haline getiren Tirmizî (ö.279/892) ve Kâdî İyâz (ö.544/1149) gibi müellifler ise hilye konusunu şemâil kitaplarının Resûlullah'ın vücut yapısıyla ilgili özelliklerinin anlatıldığı "Halku Resûlillâh" adlı ilk bölümünde incelemiştir. "Hasâisü'n-nebî" türü eserler içinde de hilye hakkında bilgi bulunmaktadır. Bu tarzın en tanınmış örneği Nah fîtarafından 1100/1689 yılında yazılan eserdir.

B. DÜNYAYA AİT ÜSTÜNLÜKLERİ

1.Soyu

Hz. Peygamber'in soylu bir aileden olması sahip olduğu özelliklerin başında gelir. Müslim'in Fezâil bölümünde yer alan ilk hadis, Hz. Peygamber'in soyu ile ilgilidir. O, soy olarak sahip olduğu bu önemli özelliğini ifade buyururken şöyle buyurmuştur:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَىٰ قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَىٰ مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَىٰ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ :
Allah, İsmail oğullarından Kinâne'yi, Kinâne'den Kureyş'i, Kureyş'ten Hâşim oğullarını, Hâşim oğullarından da beni seçti."²¹

Hadis bu şekliyle Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde yer almış,²² aynı şekilde Tirmizi'nin *Sünen*'inde hasen sahih olarak değerlendirilmiş,²³ Süyûtî'nin *el-Câmiu's-sağîr*'inde de hadisin sıhhatine hükmedilmiştir.²⁴

Bu hadise göre Hz. Peygamber, İbrahim peygamberin oğlu İsmail'in neslinden süzüle süzüle Kinâne'ye, onlardan Kureyş'e, onlardan da Hâşim oğullarına intikal etmiş, nihayet babası Abdullah'ın evinde dünyaya gelmiştir. O'nun soyunda en ufak bir şüphe, en küçük bir tereddüt bulunmamaktadır. O hep meşrû evliliklerle kurulan ailelerden, nikah yoluyla çoğalan insanların neslinden dünyayı teşrif etmiştir. Nitekim kendisi bir hadisinde bu duruma işaret ederek; "Ben nikah yoluyla dünyaya geldim, gayr-i meşru yolla değil" buyurmuştur.²⁵ Buna benzer bir başka hadiste "Ben Adem'den itibaren gayr-i meşrû yollardan değil, meşrû yollardan geldim"²⁶ demiş, bir diğer hadiste de ;

"Ben Adem'den itibaren babam ve anamdan dünyaya gelinceye kadar hep

²¹ Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî, *Sahîhu Müslim*, İstanbul 1413, Fezâil 1.

²² Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, İstanbul 1413, IV/107.

²³ Tirmizî Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *Sünenü't-Tirmizî*, İstanbul 1413, Menâkib 1.

²⁴ Süyûtî Ebu'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekir, *el-Câmiu's-sağîr*, Beyrut 2008, I/105; Münâvî, Muhammed Abdurrauf, *Fezû'l-kadîr*, Beyrut 1415, II/210.

²⁵ Bk. Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-M'ucemü'l-kebir*, Kahire 1404, X/399; Beyhakî *es-Sünenü'l-kübrâ*, Beyrut ts, VII/190.

²⁶ İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, Beyrut 1405, I/32; İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn, İsmail b. Ömer, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Kahire 1414, IV/177; Aclûnî İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-hafâ ve müzîlül-ilbâs ammâ's-tehera mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*, Beyrut 1985, I/452.

nikah yoluyla dünyaya geldim" beyanında bulunmuştur.²⁷ Nitekim Herakleios da bu beyanı kabul etmiş, vaktiyle karşılaştığı Ebû Süfyan'a Hz. Peygamber'in nesebinden sorduğunda Ebû Süfyan'ın onun soylu bir aileye mensup olduğunu söylemesi üzerine Herakleios da onun bu beyanını kabul etmiştir.²⁸

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in soy kütüğünün yirmi birinci göbekten atası olan Adnan'a kadar uzanan kısmı güvenilir bulunarak zikredilmiş, ondan sonrası Hz. Peygamber'in de işaretiyle yaygınlık kazanmamıştır. Bizzat kendisi tarafından kabul edilip bütün İslâm kaynaklarınca zikredilen soy kütüğü şöyledir: Muhammed b. Abdullah b. Abdülmuttalib (Şeybe) b. Hâşim b. Abdümenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Kâ'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihr (Kureyş) b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyâs b. Mudar b. Nizâr b. Mead b. Adnan.²⁹

Bunlara ilave olarak Kur'an'da da "Şüphesiz Allah Adem'i, Nuh'u, İbrahim'in soyunu ve İmrân ailesini birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı" buyurulmuştur.³⁰ Hz. Peygamber'in atası Hz. İbrahim'in soyundan geldiği düşünüldüğü zaman O'nun da âlemlere üstün bir peygamber olduğu, soyunun ve neslinin de seçilmiş bir soy olduğu bu ayetten de açıkça anlaşılmaktadır. Onun bu üstünlüğü, kendisinden sonra neslini sürdüren Ehl-i beyt ile devam etmiştir. Allah Teâlâ'nın Ehl-i beytten pislîği giderip onları tertemiz kılmayı arzu ettiği,³¹ peygamberine malın kiri sayılan zekâtı ve sadakayı yasakladığı, buna karşılık ganimetlerin beşte birini kendisine ve peygamberine ayırdığı³² dikkate alınca Hz. Peygamber'in asalet ve temizliğin zirvesinde olduğu anlaşılır.

Bütün bu bilgiler, Hz. Peygamber'in temiz ve asil bir soydan dünyaya geldiğini, nesebinde en ufak bir şüphe bulunmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

2. İsimleri

Hz. Peygamber'in özelliklerinden bir diğeri de O'nun peygamber olarak gönderileceğinin önceki kitaplarda ismiyle birlikte haber verilmiş olması, değişik isimlerinin bulunmasıdır. Konuyla ilgili Müslim'de zikrolunan bir hadis şu şekildedir:

Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben o Mâhiyim ki küfür benimle mahvedilir. Ben o Hâşirim ki insanlar benim arkamda toplanır. Ben Âkîb'im" buyurmuştur.³³

Bu hadiste Hz. Peygamber'in beş ismi zikredilmektedir ki, bu isimlerin ilki Muhammed'dir.

²⁷ Beyhakî es-Sünenü'l-kübrâ, VII/190; a. mlf., *Delâilü'n-nübüvve*, I/11; Heysemî Nuruddîn Ali b. Ebî Bekir, *Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*, Beyrut 1408, VIII/214; Müttekî Alâuddin Ali, *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Beyrut 1985, nr. 31868, 31871, 32016.

²⁸ Buhârî Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-sahîh*, İstanbul 1981, Bedü'l-vahy 1.

²⁹ Fayda, Mustafa, "*Muhammed*" *DİA*, İstanbul 2005, XXX/408.

³⁰ Âl-i İmrân 3/33.

³¹ Ahzâb 33/33.

³² Enfâl 8/41; Haşr 59/7.

³³ Müslim, *Fezâil* 124-125; bk. Buhârî *Menâkıb* 17, Tefsîr Saf 1; Tirmizî Edeb 67; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/80, 84.

a.Muhammed

Muhammed “محمد” ismi, Hz. Peygamber’in en çok bilinen adı olup “övgüye değer bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi” anlamına gelmektedir. Bu isim Kur’an’da dört,³⁴ hadislerde ise bir çok yerde geçmektedir.

b.Ahmed

Hz. Peygamber’in en çok kullanılan ikinci ismi Ahmed'dir. Bu isim de “حمد : hamd” kökünden türemiş olup “Allah’ı herkesten daha iyi ve daha çok öven; herkesten daha çok övülen” mânalarına gelmektedir. Ahmed ismi Kur’an-ı Kerim’de bir yerde geçmekte ve burada, Hz. İsa’nın İsrailoğullarına kendisinden sonra gelecek Ahmed adındaki bir peygamberi müjdelediği belirtilmektedir.³⁵ Yuhanna İncili’ndeki Parakletos kelimesiyle de bu adın kastedildiği ifade edilmektedir.³⁶

c.Mâhî

Mâhî “المحي” ismi hadiste de belirtildiği gibi, küfrü yok eden demektir. Bu isim meşhur hadis kitaplarının çoğunda geçmektedir.³⁷

d.Hâşir

Hâşir “الحاشر”, kıyamet gününde insanların onun ardında dirilip toplanacağı kişi anlamına gelir. Bu isim de *Kütüb-i Sitte*’de ve onlara ilave olarak diğer eserlerde de geçmektedir.³⁸

e.Âkıb

Âkıb “العاقب” de kendisinden sonra peygamber gelmeyendir. Aynı şekilde bu isim de önemli hadis kitaplarının çoğunda geçmektedir.³⁹

Müslim’de zikrolunan bir diğer hadiste ise yukarıdaki isimlere ilaveten şu isimler de zikrolunmaktadır.

f.Mukaffî

Mukaffî “المقفي” de Âkıb’la aynı anlama gelmektedir. O da kendisinden sonra peygamber gelmeyen demektir. Bu isim de hadis kitaplarında zikrolunmaktadır.⁴⁰

³⁴ Bk. Âl-i İmrân 3/144, Ahzâb 33/40, Muhammed 47/2, Fetih 48/29.

³⁵ Saf 61/6.

³⁶ Kandemir, “Muhammed”, *DîA*, XXX/423.

³⁷ Müslim, Fezâil 124-125; bk. Buhârî Menâkıb 17, Tefsîr 61/1; Tirmizî Edeb 67; Dârimî Rikâk 59; Mâlik, Ebu Abdillâh Malik b. Enes, *el-Muvatta*, İstanbul 1413, Esmâü’n-nebî 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/80, 81, 84.

³⁸ Müslim, Fezâil 124-125; bk. Buhârî Menâkıb 17, Tefsîr 61/1; Tirmizî Edeb 67; Dârimî Mukaddime 8, Rikâk 59; *Muvatta*, Esmâü’n-Nebî 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/80, 81, 84, 395, 404, 405, 407, VI/25.

³⁹ Müslim, Fezâil 124-125; bk. Buhârî Menâkıb 17, Tefsîr 61/1; Tirmizî Edeb 67; Dârimî Rikâk 59; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/80, 81, 84, VI/25.

⁴⁰ Müslim, Fezâil 126; bk. Dârimî Mukaddime 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/395, 404, 407, V/405.

g. Diğer İsimleri

Müslim'de yer alan bir diğer hadiste bu isimlere ilave olarak O'nun, "نبي التوبة" O tevbe ve rahmet peygamberi" olduğu belirtilmektedir.⁴¹ Ayrıca Allah Teâlâ ona, "رؤف و رحيم : Raûf ve Rahîm" adlarını da vermiştir.⁴² Hz. Peygamber, kendisinin birçok isimleri olduğunu söylemekle birlikte, bunlardan yalnızca birkaç tanesini saymıştır. Yoksa tamamı bunlardan ibaret değildir. O'nun meşhur isimlerinden biri de "محمود : Mahmud"dur. Mahmud övülmüş, yüceltilmiş demektir. O aynı zaman da "نبي الملحمة : Savaş peygamberi"dir.⁴³ Seçilmiş anlamında "مصطفى : Mustafa'dır.⁴⁴ Abdullah b. Selâm, Tevrat'ta Allah'ın ona verdiği isimlerden birinin de "الموكل : Mûtevekkil" olduğunu söylemektedir.⁴⁵ Bu isimlerin yanı sıra O'nun isimleri arasında Emîñ, Ümmî, Hâtim, Resûl, Şâhid, Dahûk, Fâtih, Kattâl, Kusem, Mübeşşir, Nezîr de vardır.⁴⁶

Bu konuda müstakil eserler kaleme alınmış olup bu eserlerde Hz. Peygamber'in 300'ü aşkın adı ve sıfatı hakkında bilgi verilmiştir.

3. Güzel Ahlakı

Hz. Peygamber'in dünyadaki en önemli özelliklerinden biri de O'nun güzel ahlaka sahip olmasıdır. Kur'an'da O'nun güzel ahlak sahibi olduğu vurgulanmış,⁴⁷ müminlere kendi canlarından daha önceliği olduğu ifade buyurulmuştur.⁴⁸ Bizzat kendisi tarafından da kendisinin güzel ahlâkı tamamlamak, sözleri ve fiilleriyle onu temsil etmek amacıyla gönderildiği belirtilmiştir,⁴⁹ bu durum sahabileri tarafından da teyit edilmiştir.⁵⁰

Hz. Peygamber'in güzel ahlâkının en önemli tezahürleri arasında O'nun insanlara güler yüzlü davranması,⁵¹ başta çocuklar ve kadınlar olmak üzere herkese karşı şefkatli ve merhametli olması,⁵² ashâbı tarafından derin bir sevgi ile sevilmesi,⁵³ bütün işlerinde Allah'a en iyi şekilde tevekkül etmesi,⁵⁴ insanların

⁴¹ Müslim, Fezâil 126; Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/395, 404, 407.

⁴² Müslim, Fezâil 125; bk. Tevbe 9/128.

⁴³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV/395, 404.

⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI/25; Geniş bilgi için bk. Kandemir, "Muhammed", DîA, XXX/423.

⁴⁵ Dârimî, Mukaddime 2.

⁴⁶ İbnü'l-Esîr, Ebû's-Seâdât Mecdüddin el-Mübârek b. Esîrüddîn el-Cezerî, Câmîu'l-usûl li-ehâdisi'r-resûl, Dimaşk, 1983, XII/90.

⁴⁷ Kalem 68/4.

⁴⁸ Ahzâb 33/6.

⁴⁹ Muvatta, Hüsnü'l-huluk, 8; Ahmed b. Hanbel, Müsned, II/381.

⁵⁰ Müslim, Fezâil 51-54; bk. Buhârî Edeb 39, Vasayâ 25.

⁵¹ Müslim, Fezâil 69; Ebû Dâvûd, Tavatvü 12; Tirmizî Sefer 412, 585, Edeb 70; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/86, 88, 91, 105, 107.

⁵² Tevbe 9/128; Enbiyâ 21/207; Hicr 15/88. Bk. Müslim, Fezâil 74; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/137.

⁵³ Müslim, Fezâil 75; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/133, 137.

⁵⁴ Ahzâb 33/22; bk. Müslim, Fezâil 12-14, Mûsâfirîn 311; Ayrıca bk. Buhârî Vudû 75, Cihâd 84, 87, Meğâzi 31, 32; Daavât 6 Tefsîr 9, 9; Fezâilü'l-ashâb 2; Müslim, Zikr 56-58; Ebû Dâvûd, Edeb 98, 103; Tirmizî Daavât 34, Sıfatü'l-kıyâme 60; İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvî, Sünenü İbn Mâce, İstanbul 1982, Duâ 18.

en cesuru,⁵⁵ en cömerdi,⁵⁶ en çok haya sahibi olması gibi hususlar gelir.⁵⁷ Nitekim bir hadiste de “Ben insanlara dört konuda üstün kıldım. Onlar da cömertlik, şecaat, çokca ilişki gücü ve düşmana karşı zafer kazanma” denilerek bu hususların bazılarına işaret edilmiştir.⁵⁸

4.Diğer Özellikleri

Müslim'in Fezâil bahsinde yer almamakla birlikte, aynı eserin değişik yerlerinde ve diğer hadis kitaplarında Hz. Peygamber'e mahsus olan daha başka özellikler de zikredilmektedir. Konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla onlardan bazılarına işaret etmek faydalı olacaktır. Bir hadiste bu hususlara şu şekilde işaret edilmiştir:

أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَئُ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَفِيرٍ وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَيْبًا وَأَيْمًا رَجُلٌ
مِنْ أُمَّتِي أَذْرَكَهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ وَأَجَلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً وَأُعْطِيتُ الشَّمَاعَةَ

: Bana benden önceki peygamberlere verilmeyen beş şey verilmiştir. Ben bir aylık mesafeden düşmana korku salmakla yardım olundum. Yeryüzü bana secde yeri ve temizleyici kılındı, ümmetimden kim nerede namaza ulaşırsa orada namazını kılsın. Bana ganimetler helal kılındı. Önceki peygamberler sadece kavimlerine gönderilirdi, ben ise bütün insanlara gönderildim. Bana şefaet yetkisi de verildi.”⁵⁹

Hadiste zikredilen hususlar sırasıyla şunlardır:

a.Düşmanın kalbine korku salması

Hadisteki sayılan birinci özellikte “نُصِرْتُ بِالرُّغْبِ مَسِيرَةَ شَفِيرٍ: Bir aylık mesafeden düşmana korku salmakla yardım olundum” buyurulmuştur. Düşmanla aralarında bir aylık mesafe varken düşmanın O'ndan ve ordusundan korkması, aradaki mesafenin bir aylık yolla sınırlandırılması bundan daha uzakta olanların korkmamaları manasına gelmez. O gün için Medine ile İslâm düşmanları arasında bir aylık yoldan daha uzakta olanlar bulunmadığı için, bir aylık mesafe son sınır olarak zikredilmiştir. Yoksa ne kadar uzakta olursa olsun, Hz. Peygamber ile İslâm ordusunun karşısına çıkacak düşmanın kalbine korku gelirdi. Gerçi meşhur bir kumandanın karşısında harb etmekten korkan insanlar bulunabilir. Fakat o mücerret bir korkudur. Hz. Peygamber'in düşmanı ise O'nun mutlak surette muzaffer olacağından korkardı. Nitekim bir diğer hadiste de

⁵⁵ Müslim, Fezâil 48-49; bk. Buhârî Cihâd 24, 54, 82, 165, Edeb 39; Tirmizî Cihâd 14; İbn Mâce, Cihâd 9.

⁵⁶ Müslim, Fezâil 50, 58-61; bk. Buhârî Bed'ü'l-vahy 5, 6, Savm 7, Menâkıb 23, Bed'ü'l-halk 6, Fezâilü'l-Kur'ân 7, Edeb 39; Hibe 18, Kefâlet 3, Şehâdât 28, Farzu'l-hums 15, Meğâzî 73; Tirmizî Cihâd 15; Nesâî Ebu Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb, es-Sünen, İstanbul 1992, Siyam 2; İbn Mâce, Cihâd 9; Ahmed b. Hanbel, Mûsned, III/307.

⁵⁷ Müslim, İmân 57-61, Fezâil 67-68; bk. Buhârî Menâkıb 23, Edeb 72, 77; Ebû Dâvûd, Edeb 6; Tirmizî Nikâh 1, Birr 47; İbni Mâce, Zühd 17; Muvatta, Hüsnü'l-huluk 9. Ahmed b. Hanbel, Mûsned, II/161, 189, 192, V/426, 427.

⁵⁸ Münâvî Feyzu'l-kadîr, IV/439.

⁵⁹ Müslim, Mesâcid 3, 5; Ayrıca bk. Buhârî Teyemmüm 1, Salât 56, Humus 8; Tirmizî Siyer 5; Dârimî Salât 111, Siyer 29; Ahmed b. Hanbel, Mûsned, I/351, II, 412

"نُصِرْتُ بِالصَّبَا : Bana Sabâ rüzgârıyla da yardım olundu" buyurulmuştur.⁶⁰ Bunlar Hz. Peygamber'e ihsan edilen mucizelerdendir.

Mucize, sözlükte "bir şeye güç yetirememek" anlamındaki acz kökünden türeyen mucizin (âciz bırakan) isim şeklidir. Terim olarak ise mucize peygamberlerin doğruluklarını ispat edebilmeleri için Allah tarafından tabiat kanunlarına aykırı olarak kendilerine ikram olunan önemli olaylara denir. Kur'an'da mucize kelimesi yer almamakla birlikte acz kökünden fiil ve sıfat kalıpları "âciz kalmak; güçsüz bırakmak; Allah'ın âyetlerini yalanlamak amacıyla yarışmak" mânalarında yirmi bir âyette geçer. Hadislerde de mucize kelimesi görülmemekte, fakat acz kökünden türeyen çeşitli kavramlar sözlük anlamında kullanılmaktadır.⁶¹

Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin Allah tarafından gönderilmiş gerçek elçiler olduğunu kanıtlayan harikulade olaylar çok defa âyet (âyât) kelimesiyle ifade edilmiştir. Hz. Salih'in devesi, Hz. Musa'nın asası ile parıltılı eli, Hz. İsa'nın gösterdiği olağan üstü hadiseler ve inkarcıların peygamberlerden mucize talepleri genellikle bu kelime ile anlatılmıştır. Hadislerde de peygamberlik delilleri umumiyetle âyet kelimesiyle ifade edilmiştir.⁶²

Peygamberlerin her halini mucize kapsamına katmak ne kadar yanlışsa, onların hayatında hiçbir mucize görmemek de o kadar yanlıştır. Burada önemli olan rivayetlerin sıhhat derecelerinin tespiti, haberlerin niteliğidir. Diğer peygamberlerin hayatında olduğu gibi Hz. Peygamber'in hayatında da bir takım mucize kabilinden olaylar, harikulade haller görülmüştür. Yukarıda zikrolunan bir aylık mesafeden düşmanların kalplerine korku salınması dışında Hz. Peygamber'den nakledilen daha değişik mucize örnekleri de vardır. Müslim'in Fezâil bahsinde zikredilen bu mucizelerin başında yiyecek ve içeceklerin çoğalmasıyla,⁶³ cansız varlıkların kendisine selam vermesi,⁶⁴ meleklerin kendisine yardım etmesi gibi hususlar gelir.⁶⁵

Mucizeler peygamberlerin sıdk ve sadâkatlerini, Allah'a olan tevekkül ve teslimiyetlerini gösteren en önemli delillerdir. Ne var ki hadislerde nakledilen, âhâd yoluyla sâbit olan bu tür haberler, Hz. Peygamber'in hissî mucizelerinin zuhûr ettiği konusunda bir kanaat meydana getirirse de tevâtür-i manevî denilen kesinlik derecesine ulaşamamaları sebebiyle inanılması gereken iman konuları arasında yer almamaktadır.⁶⁶ Müslim'in *Sahih*'i de dahil olmak üzere daha çok siyer, şemâil, delâilü'n-nübüvve ve hasâisü'n-nebî türü eserlerde Hz. Peygamber'e nübüvvet öncesi döneme ait bazı fevkalâdeliklerin nisbet edildiğini göste-

⁶⁰ Müslim, İstiskâ 17; bk. Buhârî İstiskâ 27.

⁶¹ Wensinck, A.J, *el-Mucemu'l-müfehres li-elfâzi'l-hadis en-nebevî*, İstanbul 1988, "acz" md.

⁶² Bulut, Halil İbrahim, "Mucize", *DİA*, İstanbul 2005, XXX/350.

⁶³ Müslim, Fezâil 4-10; bk. Buhârî Menâkıb 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/147, 340, V/238.

⁶⁴ Müslim, Fezâil 1; Ayrıca bk. Tirmizî Menâkıb 5; Dârimî Mukaddime 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/89, 95, 105; Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. en-Nâbü'rî *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Beyrut 1990, II/607; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII/260; Çelebi, İlyas, "Muhammed", *DİA*, İstanbul 2005, XXX/447.

⁶⁵ Müslim, Fezâil 47.

⁶⁶ Çelebi, "Muhammed", *DİA*, XXX/ 447.

ren bu tür rivayetlerle kelâm âlimleri istidlalde bulunmamışlardır. Hadis literatüründe yukarıda geçen hissî mucizeler ise âhâd haberlerdendir ve kesin bilgi ifade etmediği için sadece haber değeri taşımaktan öteye geçememektedir. İslâm'ın her zamanda ve her mekanda geçerli olan en büyük ve en mükemmel delili, Kur'an-ı Kerîm'dir.⁶⁷ Hz. Peygamber'in elinde zuhur eden bu gibi olaylar nübüvvetin ispatından daha çok müslümanların imanlarını artırmaya yönelik ilâhî lütuflar olarak algılanmıştır.⁶⁸

Bu ilahî lütuflar içinde kendisine gökten melekler indirildiği gibi, zaman zaman değişik ikramlarda da bulunulmuştur. Meleklerin peygamberle harb etmesinin sadece Bedir gününe mahsus olmadığı, Uhud gününde de kendisini yalnız bırakmadıkları hadiste açıkça ifade olunmaktadır.⁶⁹ Bu hadisin yorumunda bazı âlimler meleklerin fiilen çarpıştıklarını, bazıları da yalnız Bedir günü savaştıklarını, bunun dışındaki günlerde ise savaşta hazır bulunup çarpışmadıklarını, sadece mümin orduların sayıca çok görünmelerini sağlayıp onlara moral vermek olduğunu söylemişlerdir. Meleklerin savaşlarda fiilen harbetmeyip sadece müminlere dua ettikleri görüşü dikkate alındığı zaman Uhud gününde Hz. Peygamber'in yaralanmasının hikmeti de anlaşılmış olur. Buna göre meleklerin başta peygamber olmak üzere müminlere savaşlarda yardım etmesi onlara moral vermeleri şeklinde olmaktadır. Nitekim savaşta meleklerin müminlere yardım ettiğini bildiren ayetlerde de onların son derece güçsüz iken Allah'ın Bedir'de kendilerine yardım ettiği, peygamberin müminlere "Rabbinizi, indirilmiş üç bin melekle yardım etmesi size yetmez mi?" dediği, sabrettikleri ve Allah'a karşı gelmekten sakındıkları takdirde onlar ansızın üzerlerine gelmeleri durumunda bile, Rablerinin nişanlı beşbin melekle kendilerine yardım edeceği, Allah'ın bunu onlara bir müjde olması ve kalplerinin onunla yatışması için yapacağı ifade edilmiştir.⁷⁰

b. Yeryüzünün Mescid Kılınması

Hadisteki sayılan ikinci özellikte "وَجِئْتُ لِي الْأَرْضِ مَسْجِدًا وَطَهْرًا": *Yeryüzü bana secde yeri ve temizleyici kılındı*" denilmiştir. Bu hadise göre müminler namazlarını istedikleri yerde kılarlar.⁷¹ Geçmiş peygamberlere ancak kilise ve havra gibi özel yerlerde namaz kılmak mübahtı. Bu ümmete ise bazı yerler dışında bütün yeryüzünde namaz kılmaya izin verilmiştir. Gerçi Hz. İsa, yeryüzünde çok dolaşır ve

⁶⁷ Çelebi, "Muhammed", *DİA*, XXX/ 447.

⁶⁸ Bulut, Halil İbrahim, "Mucize", *DİA*, XXX/352. Mucize konusunda günümüze kadar yazılan belli başlı eserler şunlardır: Bâkılânî, *el-Beyân*; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*; Muhammed b. İbrahim el-İşbîlî, *Mucizâtü'n-nebî*; İbn Teymiyye, *el-Mucizât ve'l-kerâmât*; İbn Merzûk el-Hafîd, *el-Âyâtü'l-beyyinât*; İbn Hacer el-Askalânî, *el-Âyâtü'n-neyyirât*; İbni Hamdan, *el-Mucizât*; İbrahim Edirmeli, *Mucizât-ı Nebevîyye*; Yûsuf en-Nebhânî, *Hüccetullâhi ale'l-âlemîn*; Uzun Ali Efendi, *Risâle-i Mucize*; Hasan Ziyâeddin İtr, *Beyyinâtü'l-mucizetü'l-hâlide*; Muhammed b. Ahmed, *el-Mucizetü'l-kübrâ el-Kur'ân*; Abdülazîz Muhammed Selmân, *Mucizâtü'l-enbiyâ ve'r-rusûl*; Muhammed Mütevellî eş-Şarâvî, *Mucizâtü'l-enbiyâ*. Bk. A.y.

⁶⁹ Müslim, Fezâil 47.

⁷⁰ Âl-i İmrân 3/123-126.

⁷¹ Buhârî, Teyemmüm 1, Salât 56, Humus 8; Nesâî, Gusûl 26, Mesâcid 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/304.

namaz vakti geldiğinde bulunduğu yerde namazını kılar, fakat ona her yerden teyemmüm etmek caiz değildir. Her yerde namaz kılmak ve teyemmüm etmek yalnız Hz. Peygamber'e mahsustur.⁷²

c. Ganîmetlerin Helal Olması

Hadiste zikrolunan üçüncü özellik, " وَأُجِّلَتْ لِي الْعَتَائِمُ : *Bana ganîmetler helal kılındı*" cümlesidir. Ganîmet, gayri müslimlerden savaş yoluyla elde edilen mal varlıklarına denir. Kur'an'da "ganîmet" anlamında nefelin çoğulu olan enfâl de kullanılmış olup özellikle ganîmetle ilgili hükümleri açıklayan sekizinci sûreye bu ad verilmiştir. Medîne'ye hicretinden sonra câhiliye devrinin bu uygulamalarını ortadan kaldıran Hz. Peygamber, ganîmetin kendisine ve ümmetine helâl kılındığını bildirmiş, ganîmetin mahiyeti, elde ediliş şekli, taşınması ve taksimi gibi konularda yeni kurallar koymuştur ki bunlar hadis mecmualarının siyer, cihad, megâzî, zekât, humus, fey, ticaret ve imârât gibi bölümlerinde geniş yer tutar. Ganîmetin beşte biri Enfâl sûresinin 41. âyetinde zikredildiği gibi Allah'a, resulüne, hısımlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Bu ayette de ganîmetlerin Hz. Peygamber'e helal kılındığı açıkça ifade olunmaktadır.

Ganîmetlerin Hz. Peygamber'den önce hiçbir peygambere helal kılınmadığını gösteren bir çok rivayet mevcuttur.⁷³ Ganîmet hususunda eski ümmetler iki kısma ayrılmışlardır. Bir kısmına ganîmet almaya hiç izin verilmemiş, bir kısmına izin verilmiş fakat aldıkları ganîmetleri yemek helal kılınmamıştı. Bir ateş gelir onların aldıkları ganîmetleri yakardı.⁷⁴ Hadis, Müslim'in dışında daha bir çok kaynakta yer almaktadır.⁷⁵ Hadisin sahih olmadığı konusunda herhangi bir itiraza rastlanmamıştır.⁷⁶

d. Bütûn İnsanlığa ve Son Peygamber Olarak Gönderilmesi

Hadiste geçen bir diğer özellikte " وَيُثِّبُ إِلَى النَّاسِ كَاتِبَةً : *Ben bütûn insanlara peygamber olarak gönderildim*" buyurulmuştur. Hz. Peygamber'in önemli bir özelliği de budur. Bu durum başka hadislerde "Ben kırmızıya ve siyaha herkese gönderildim"⁷⁷ veya " *Ben bütûn insanlığa gönderildim*" şeklinde ifade olunmuştur.⁷⁸

Nübüvvet kapısı Hz. Peygamber ile kapanmıştır. Kur'an'da bu konuda "Muhammed, sizin erkeklerinizden birinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın

⁷² Müslim, Mesâcid 3; bk. Buhârî Teyemmüm 1; Tirmizî Siyer 5.

⁷³ Buhârî, Teyemmüm 1, Salât 56, Humus 8; Müslim, Mesâcid 3, 5; Tirmizî Siyer 5; Dârimî Salât 111, Siyer 29; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/351, II/412.

⁷⁴ Müslim, Mesâcid 3.

⁷⁵ Bk. İbnî Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef*, Riyad 1409, XI/433; Humeydî Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. İshâ el-Kureşî *el-Müsned*, Kahire 1979, nr. 945; Buhârî Teyemmüm 1; Nesâî Nahl 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/304, V/148; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, I/212, II/329, 433, VI/291, IX/4; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, Beyrut 1967, VIII/316; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII/59; Müttekî, *Kenzü'l-ummâl*, nr. 32058, 32063, 32064, 32065.

⁷⁶ Aynı Ebû Muhammed Bedrüdî'nin Mahmûd b. Ahmed, *Umdetü'l-kâfirîn fi şerhi Sahihî'l-Buhârî*, Kahire 1972, IV/11.

⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/416; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 258.

⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/304; Taberânî, *el-M'ucemü'l-kebir*, XII/413; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, II, 433; Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid*, VIII, 259, 261.

resûlû ve nebîlerin sonuncusudur” buyurulmuştur.⁷⁹ Hadislerde de “Benimle nebiler sona erdirildi” denilmiştir.⁸⁰ Kur’an ve sünnetteki bu gerçek Hz. Peygamber’in bir temsili ile de teyit edilmiş, bizzat kendisi tarafından yapılan bu benzetmede kendisi ile diğer peygamberlerin misalinin bir ev inşa ederek onu tamamlayan ve mükemmelleştiren yalnız bir tuğla yerini açık bırakan adamın misâli gibi olduğu, o boş tuğla yerinin kendisine tahsis edildiği ve kendisinin peygamberlerin sonuncusu olarak gönderildiği açıkça ifade edilmiştir.⁸¹ Hadis, aynı şekilde başka muhaddisler tarafından da nakledilmiştir.⁸² Yalancı peygamberler, birer sahtekar olduklarından onlar, peygamber olarak değerlendirilemezler. Hz. İsa’nın tekrar yeryüzüne ineceğine dair haberler O’nun yeni bir peygamber olarak değil, Hz. Peygamber’in ümmetinden biri olarak geleceği şeklinde yorumlanır. Bu da O’nun son peygamber oluşu gerçeğini değiştirmez.

Hadiste beşinci husus olarak zikrolunan şefaathat konusu, Hz. Peygamber’in ahiretteki üstünlükleri kısmında ele alınacaktır.

e.Cevâmiu'l-Kelim Verilmesi

Hz. Peygamber’in veciz sözlerini ve kendisinin veciz konuşma özelliğini ifade eden bir tabirdir. “Toplayıp bir araya getiren” anlamındaki câmi ile “söz” anlamındaki kelimenin çoğul şekillerinden meydana gelen bu tamlama ile hadis ilminde Hz. Peygamber’in az sözle çok mâna ifade etme özelliği kastedilmiştir. Hz. Peygamber, diğer peygamberlerden farklı olarak sadece kendisine verilen özellikleri saydığı bir hadiste “بُعِثْتُ بِجَوَائِعِ الْكَلِمِ : Ben cevâmiu'l-kelim ile gönderildim”⁸³ “أُعْطِيتُ جَوَائِعِ الْكَلِمِ : Bana cevâmiu'l-kelim verildi” demektedir.⁸⁴ Süyûtî (ö.911/1505)’nin hasen hadis olarak değerlendirdiği bir başka hadiste de “Bana söz başlangıçları, derli toplu manalar ve söz sonlarını ifade etme kabiliyeti verildi” denilmiştir.⁸⁵ Bazı âlimler sözü edilen hadisin bir rivayetindeki “gönderildim” ifadesini dikkate alarak cevâmiu'l-kelimin Kur’ân-ı Kerîm olduğunu, diğer bazıları da cevâmiu'l-kelimle Kur’an ve hadisin birlikte kastedildiğini söylemişlerse de başta İbn Şihâb ez-Zührî (ö.124/742) olmak üzere birçok âlim cevâmiu'l-kelimi hadis olarak anlamışlardır. Birkaç örnek zikretmek gerekirse, “Ameller niyetlere göre değerlendirilir”⁸⁶, “Sana şüpheli geleni bırak, şübhe vermeye bak!”⁸⁷, “Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe iyi bir mümin olamaz”⁸⁸, “Dünyaya iltifat etme ki Allah seni sevsin; insanların eline

⁷⁹ Ahzab 33/40.

⁸⁰ Münâvî Feyzu'l-kadîr, IV/438.

⁸¹ Müslim, Fezâil 23.

⁸² Buhârî Menâkıb 18; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III/9.

⁸³ Buhârî Cihâd, 122, Tabîr, 22, İtisâm 1; Müslim, Mesâcid 6.

⁸⁴ Müslim, Mesâcid 5, 7-8, Eşribe 71.

⁸⁵ İbnî Ebî Şeybe, Musannef, I/261; Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî, el-Müsned, Beyrut 1410, XIII/209; Beyhakî Şuabü'l-İmân, Beyrut 1410, II/160; Heysemî Mecmeu'z-zevâid, VIII/263.

⁸⁶ Buhârî Bed'ü'l-vahy 1, İmân 41, Nikâh 5, Menâkıbu'l-ensâr 45, İtk 6, Eymân 23, Hiyele 1; Müslim, İmâret 155.

⁸⁷ Tirmizî Kıyâmet 60.

⁸⁸ Buhârî İmân 7; Müslim, İmân 71-72; Tirmizî Kıyâmet 59; Nesâî İmân 19, 33; İbn Mâce, Mukad-

bakma ki halk seni sevsin"⁸⁹, "Allah'a inandım de, sonra da dosdoğru ol!" hadisleri bu tür hadislerdendir.⁹⁰ Cevâmiu'l-kelim mahiyetindeki hadisleri derleme faaliyetleri IV/X. yüzyılda başlamıştır. Bu konuda, İbn Düreyd (ö.321/933) tarafından *el-Müctenâ* adlı bir eser kaleme alınmış, ardından İbnü's-Sünnî'nin (ö.364/ 974-75) *el-Îcâz fi'l-hadîs* adlı eseri onu takip etmiştir. Bu konuda Kaffâl eş-Şâşî'nin (ö.365/976)'nin de *Cevâmiu'l-kelimü'l-hadîs mine'l-mevâiz ve'l-hikem* adlı bir eseri vardır.⁹¹

f. Peygamberlik Mührüne Sahip Olması

Müslim'deki rivayetlere göre Hz. Peygamber'in özelliklerinden biri de onun peygamberlik mührüne sahip olmasıdır. Mühür, bir şeyin resmî olduğunun delilidir. Hz. Peygamber'in vücudunda bulunan mühür onun Allah tarafından gönderilişinin ve son peygamber oluşunun delilidir. Hz. Peygamber'in peygamberlik mührünü görenler vardır. Onlardan biri olan Câbir b. Semüre'dir. Câbir, Hz. Peygamberin sırtında gördüğü mührün "كَأَنَّه بَيْضَةٌ حَمَاءٌ : güvercin yumurtasına",⁹² Sâib b. Yezid ise bu mührün "بِطَلٍ زُرِّ الْأَحْمَلِيَّةِ : çadır düğmesine",⁹³ Abdullah b. Sercis ise "كَأَنَّه لِبِئْرٍ : üzerinde et beni gibi benlere" benzediğini söylemişlerdir.⁹⁴

Rivayetlere göre peygamberlik mührü, Hz. Peygamber'in iki omuzu arasında bulunmakta idi. Bu mühründen, daha önce inen kitaplarda bahsedilmiş, onun geleceği vadedilen peygambere bir alamet olduğu haber verilmiştir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra o mührün kaybolduğu da rivayet edilmiştir.⁹⁵

Nübüvvet mühründen bahseden rivayetler çoktur.⁹⁶ Bunların bazısında mührün üzerinde etten yazılmış "Muhammedü'r-resûlullah" cümlesinin yazılı olduğu, bazısında "Allahu vahdeh" et kısmının dışında ise "Nereye diler sen oraya git, çünkü muzaffersin" ibaresinin bulunduğu bildirilmiştir. Fakat bu rivayet çok zayıftır. Bazıları nübüvvet mührünün nurdan olduğunu söylemişlerdir. Nitekim Hz. Âişe'nin bu hususla ilgili olarak "Peygamber'in vefatından sonra mührü araştırdım, fakat onun kaldırıldığını gördüm" dediği de rivayet olunmuştur.⁹⁷

Bütün bu bilgilere rağmen, rivayetlerin tamamı değerlendirildiğinde, Hz. Peygamber'in kürek kemiğine yakın bir yerde bir beninin bulunduğu anlaşıl-makta, ancak buna kendisinin herhangi bir olağanüstü nitelik atfetmediği ve nübüvvet mührü olarak isimlendirmedeği, benin doğuştan olduğu görüşü ağırlık kazanmakta, bu benin nübüvvetin delillerinden biri olarak algılanmasının sonradan ortaya çıkmış bir kanaat olup bu telakkinin benimsenmesinde, ehl-i kita-

→ →
dime 9.

⁸⁹ İbn Mâce, Zühd 1.

⁹⁰ Tirmizî Zühd 61; İbn Mâce, Fiten 12.

⁹¹ Bk. Kandemir, "Cevâmiu'l-Kelim", *DİA*, VII/440.

⁹² Müslim, Fezâil 110.

⁹³ Müslim, Fezâil 111; Hadisin geçtiği diğer kaynaklar için bk. Buhârî Vudû 40, Menâkıb 22, Merdâ 18, Daavât 30; Tirmizî Menâkıb 11.

⁹⁴ Müslim, Fezâil 112; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V/82.

⁹⁵ Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, İstanbul 1983, X/131.

⁹⁶ Bk. Buhârî Vudû 40; Tirmizî Menâkıb 11.

⁹⁷ Davudoğlu, age, X, 131.

bin kutsal metinlerinde geleceği bildirilen peygamberle ilgili ifadelerin yanı sıra bu bene de işaret edildiğine dair şüpheli rivayetlerin de etkisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Ayrıca başta Kur'an ayetleri olmak üzere Hz. Peygamber'in nübüvvetini ispat eden pek çok delil varken, söz konusu bene vurgu yapılmasının da isabetli görünmediği belirtilmektedir.⁹⁸

g.Hazine Anahtarlarının Verilmesi

Hz. Peygamber'in özelliklerinden birisi de O'na yeryüzü hazine anahtarlarının verilmiş olmasıdır. Hz. Peygamber bir hadisinde bu durumu açıkça ifade etmiş ve "أُيْتُ بِمَفَاتِيحِ خَزَائِنِ الْأَرْضِ : *Bana yeryüzü hazinelerin anahtarları ihsan edildi*" buyurmuştur.⁹⁹ Burada kastedilen durum Kur'an'da yer alan "De ki: "Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum" ayetine ters değildir.¹⁰⁰ Ayet, müşriklerin Hz. Peygamber'e hitaben söyledikleri "Rabbinden ona bir ayet indirilseydi ya" sözlerine bir cevaptır.¹⁰¹ Yani, "Allah'ın kudretinin hazineleri yanımda değildir ki, teklif etmiş olduğunuz ayetleri indirebileyim" demektir. Allah'ın hazineleri, Allah'ın kudreti içerisinde olan her şeydir. Yani "Ben, sizin teklif ettiğiniz şeyler arasından istediğim herşeyi yapabilme imkanına sahip değilim" anlamına gelmektedir. Allah Teâlâ lütfedip ihsan ederse peygamber o hususta bir imkana sahip olabilir. Aksi takdirde olmaz. Hz. Peygamber bu anahtarların neler olduğuna başka hadislerinde de işaret etmiş, mesela bir hadisinde "Bana Şam'ın anahtarları verildi" demiştir.¹⁰² Hatta bu verilme durumu bir diğer hadiste "Dünyanın anahtarları bana üzerinde ipekten kadife olan alaca bir at üzerinde getirilip verildi" denilerek ayrıntılarına da yer verilmiştir.¹⁰³ Bu hadisin şerhinde zaten hadis alimleri, Hz. Peygamber'e ihsan olunan şeyleri kendisinden sonra ümmetine nasip olacak fetihler veya onların istifadesine sunulacak olan madenler olarak açıklamışlardır.¹⁰⁴ Hadisin kapsamının bu şekilde sınırlandırılması, arada çelişki olduğu vehmini de ortadan kaldırmaktadır.

h.Namaz Saflarının Meleklerin Safları Gibi Kılınması

Hz. Peygamber'in özelliklerinden birisi de ümmetinin meleklerin saf tuttuğu gibi namazda saf tutmalarıdır. İbn Abbas, İbn Mesud, İkrime, Said b. Cübeyr, Mücahid ve Katade gibi alimlere göre, melekler semada dünyada müminlerin namaz için saf tutmaları gibi saf tutarlar.¹⁰⁵ el-Câmiu's-sağîr'de bu durum, "جعلت صفوفنا كصفوف الملائكة : *Saflarımız meleklerin safları gibi kılındı*" cümlesiyle ifade edilmiştir.¹⁰⁶

⁹⁸ Sinanoğlu, Mustafa, "Nübüvvet Mührü", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIII/291-293.

⁹⁹ Buhârî, Cihâd 122; Nesâî, Cihâd 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/26; Geniş bilgi için bk. Kademir, "Muhammed", *DİA*, XXX/424.

¹⁰⁰ En'âm, 6/50.

¹⁰¹ En'âm, 6/37.

¹⁰² Hatîb, Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Bağdâdî *Târîhu Bağdâd*, Beyrut ts, I/131; İbn Asâkir, İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. el-Hasen, *Târîhu Dimaşk*, Dimaşk ts, I/88.

¹⁰³ Ahmed, III, 327; Heysemî IX, 20.

¹⁰⁴ İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî *Fethu'l-bârî şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Beyrut ts, VI/128.

¹⁰⁵ Suyûtî *ed-Dürü'l-mensûr*, Mısır ts, V/271.

¹⁰⁶ Suyûtî *el-Câmiu's-sağîr*, nr. 5889.

Bu sayılanların dışında O'nun ümmetinin en hayırlı ümmet olması,¹⁰⁷ Arş'ın altından Fatiha ve Bakara'nın sonları ile ve bunlardan fazla olarak Mufassal surelerin indirilmesi,¹⁰⁸ yine Arş'ın altından Ayete'l-kürsi'nin inzal buyurulması,¹⁰⁹ musibet anında onların "Biz Allah'a aidiz ve yine ona döneceğiz" denilen istirca duasının öğretilmesi, kendisine kırk erkek gücü ihsan olunması,¹¹⁰ O'nun hususiyetleri arasında zikrolunmuştur.¹¹¹

Hadislerde zikrolunan bu hususlar dışında Kur'an'da da Hz. Peygamber'in faziletine delâlet eden birçok âyet bulunmaktadır. Bu ayetlerde Allah'ın diğer peygamberlerden, Hz. Peygamber'e inanıp ona yardım edeceklerine dair söz aldığı,¹¹² O'nunla konuşanların seslerini yükseltmelerinin yasaklandığı,¹¹³ öteki peygamberlere hem Allah Teâlâ'nın hem de ümmetlerinin kendi isimleriyle hitap ettikleri halde,¹¹⁴ Allah Teala'nın O'na ismiyle değil "Ey nebî"¹¹⁵ "Ey resul"¹¹⁶ gibi sıfatlarla hitap ettiği, sahâbîlerin birbirlerine seslendikleri gibi O'na seslenmekten menedildikleri,¹¹⁷ Kur'an'da sadece O'nun hayatına yemin edildiği gibi hususlar zikrolunmaktadır.¹¹⁸

C. AHİRETE AİT ÜSTÜNLÜKLERİ

Hz. Peygamber, ülü'l-azm denilen büyük peygamberlerden biri olan İbrahim aleyhisselamin soyundan gelmektedir. O gerek soy, gerekse ahlâk bakımından bütün insanlığın efendisi ve önderidir. Fezâil bölümünde yer alan üçüncü hadiste Hz. Peygamber bu gerçeği ifade ederken şöyle buyurmuştur:

"أَنَا سَيِّدُ وَوَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَشْفُقُ عَنْهُ الْقَبْرِ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ" *Ben kıyamet gününde Adem oğullarının efendisiyim. Kabri ilk açılacak, ilk şefaata edecek ve şefaati ilk kabul edilecek olan kimseyim.*"¹¹⁹

Bu hadiste Hz. Peygamber'in üç özelliğine dikkat çekilmektedir.

1.Kıyamet Günü İnsanlığın Efendisi Olması

Hadiste geçen efendi anlamına gelen seyyid, hayır hususunda kavminden üstün olan, sıkıntı zamanında kendisine koşulan ve herkesin işini gören, kötülükleri insanlardan def eden kimsedir. Hz. Peygamber'in hem dünyada hem ahirette insanların ulusu ve efendisi olduğu halde burada kıyamet gününde di-

¹⁰⁷ Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, Beyrut 1414, III/117.

¹⁰⁸ İbnü's-Sünnî s. 253; Hâkim, *Müstedrek*, I, 757; Beyhakî *Şuabü'l-İmân*, II, 485.

¹⁰⁹ Buhârî *et-Târihu'l-kebir*, I, 249; İbnü'z-Zarîb, *Fezâilü'l-Kur'ân*, s. 92.

¹¹⁰ Heysemî *Mecmeu'z-zevâid*, IV/293, VIII/296.

¹¹¹ Taberânî *et-Mu'cemü'l-kebir*, XII, 40; Heysemî *Mecmeu'z-zevâid*, II, 330.

¹¹² Âl-i İmrân 3/81.

¹¹³ Hucurât 49/ 2.

¹¹⁴ Bakara 2/35; Mâide 5/110; Arâf 7/1, 34, 144; Hüd 11/32, 48, 62; Meryem 19/12; Sâffât 37/104; Sa'd 38/26.

¹¹⁵ Enfâl 8/64; Ahzâb 33/1.

¹¹⁶ Mâide 5/67; Talâk 65/1.

¹¹⁷ Nür 25/63.

¹¹⁸ Hicr 15/72.

¹¹⁹ Müslim, *Fezâil* 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/540.

ye takyid etmesinin sebebi kıyamette büyüklüğünün herkes tarafından kabul edileceği, ona karşı gelen tek bir kimse kalmayacağı içindir. Bu paye ona Allah Teâlâ tarafından verilmiştir. Kur'an'da bu hususa yer verilirken, “*Biz seni başka değil ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*” buyurulmuştur.¹²⁰ Onun âlemlere rahmet oluşu, bir çok bakımdan kendisini imtiyazlı kılmış, O'nu diğer insanlardan üstün bir konuma getirmiştir. Yaratıcı O'nu başka bir şey için değil, yalnız ve yalnız âlemlere rahmet olarak göndermiştir. O, yukarıda ifade buyurduğu gerçeği övünmeyi sevdiği için değil sadece Rabbi'nin kendisine olan ikramlarını bildirmek için haber vermiştir.¹²¹ Zira O'nun görevi kendisine bildirilen gerçekleri açıklamak, insanlığı aydınlatıp onları doğru yola kılavuzlamaktır. O, sadece “*Rabbinin nimetlerini anlat*” ayetinde kendisine emredilen görevi yerine getirmekle yetinmiştir.¹²² Zaten diğer rivayetlerde O'nun “*ولا فخر : Övünme yok!*” buyurması, sahip olduğu bu üstünlükleri bir övünme ve iftihar vesilesi olarak değil, bir gerçeğin ifadesi olarak söylediğini göstermektedir.¹²³

Diğer eserlerde geçen ve metni, “*أنا أكرم الأولين والآخرين علي الله ولا فخر*”, “*Ben Allah katında gelmiş geçmiş bütün insanlığın en değerlisiyim, övünme yok*” şeklinde olan hadis, Müslim'de yer alan “*أنا سيد ولد آدم يوم القيامة*”, “*Ben kıyamet günü Adem oğullarının efendisiyim*” hadisiyle tıpatıp örtüşmektedir.¹²⁴ Zira her iki hadiste de Hz. Peygamber'in bütün insanlığın en değerlisi olduğu vurgulanmaktadır. Peygamberler arasında üstünlük çıkarılmaması esas ilke ise de yasak olan, diğerlerinin eksik yönlerinin ortaya konulma derecesine vardırılmasıdır. Yoksa gerçeklerin ifade edilmesine engel bir durum söz konusu değildir. Peygamber olma hususunda peygamberler aralarında fark olmasa da fazilet ve meziyetler hususunda elbette ki fark vardır. Nitekim Kur'an'da “*Biz peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık*” buyurulmuştur.¹²⁵

2. İlk Dirilecek Kişi Olması

Yukarıdaki hadisten de anlaşılacağı gibi O, kıyamet günü kabri ilk açılacak, ilk olarak dirilecek kişidir.¹²⁶ O'nun Hâşir isminde de zaten bu mana vardır. Hâşir, dirilişten sonra insanların arkasında toplandığı kişi demek olduğuna göre O'nun insanlardan önce dirileceği hususu da buradan anlaşılabilir olur.¹²⁷

3. İlk Şefaate Edecek Kimse Olması

O'na kıyamet gününde ümmetine şefaate hakkı verilmiştir.¹²⁸ Kıyamet günü

¹²⁰ Enbiyâ 21/107.

¹²¹ Duhâ 93/11.

¹²² Duhâ 93/11.

¹²³ Dârimî, Mukaddime 1.

¹²⁴ Müslim, Fezâil 3.

¹²⁵ Bakara 2/253.

¹²⁶ Müslim, Fezâil 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/540.

¹²⁷ Müslim, Fezâil 124-125; bk. Buhârî, Menâkıb 17, Tefsîr Saf 1; Tirmizî, Edeb 67; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV/80, 84; Muhammed ismi için bk. Âli İmrân 3/144; Ahzab 33/40; Muhammed 47/2; Fetih 48/29.

¹²⁸ Buhârî, Teyemmüm 1, Salât 56, Humus 8; Nesâî, Gusl 26, Mesâcid 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III/304.

insanlara şefaathetmesi, mahşerin dehşetinden ümmetine nefes aldırarak imkan sağlaması, ümmetinden kalplerinde zerre kadar iman bulunanları cehennemden çıkarmak için şefaathetmesidir. İslam alimleri, Hz. Peygamber'in, mahşer meydanında uzun bekleyiş sıkıntısı içindeki insanların hesaba çekilmesini sağlamak, ayrıca müminlerin cennetteki derecelerini yükseltmek amacıyla Allah katında şefaathetedeceği hususunda ittifak etmişlerdir. Konunun tartışılan yönü, tevbe etmeden ölen, küçük veya büyük günah işlemiş müslümanlarla ilgilidir.¹²⁹ Hz. Peygamber'in bu beyanı kendisinin bütün yaratılmışların en üstünü olduğunu gösterir. Hakikat budur. Bunun dışında onun mütevâzi ve alçak gönüllü olduğunu gösteren rivayetler, O'nun edeb ve terbiyesinin gereği olarak söylediğine hamledilmiştir. Aksi takdirde O'nun yaratılmışların en üstünü ve faziletli olduğunu şüphe yoktur.

4. Havuzun Verilmesi

Hz. Peygamber'in özelliklerinden biri de Havz'a sahip olmasıdır. Kur'an'da havz kelimesi geçmemekte, kevser ise aynı adla anılan sürede bir defa zikredilmektedir.¹³⁰ Kevser kelimesi de daha çok Hz. Peygamber'e cennette verilecek olan nehir anlamında yorumlanmıştır.¹³¹ Havzın cennette sadece Hz. Peygamber'e tahsis edilmiş bir yer olduğu kabul edilmekle birlikte, kıyamet gününde diğer peygamberlerin de havuzlarının bulunacağını, onların havzlarının başına gelerek ümmetlerinin çokluğu ile övünecekleri, Hz. Peygamber'in de kendi havzına gelerek ümmetinin diğer ümmetlerden fazla olacağını ümit ettiğini haber veren rivayetler de bulunmaktadır.¹³² Buna rağmen Hariciler'le Mutezile'den bazıları havz hadisini inkar etmişlerdir.¹³³

Müslim'in havz konusunda rivayet ettiği hadislerle bakıldığında, Hz. Peygamber'in oraya en önce varacak kişi olacağı,¹³⁴ kim gelirse ondan içeceği, içenin ebediyen susamayacağı, bununla birlikte Hz. Peygamber'in kendilerini tanıdığı bir takım kimselerin oraya geleceği, sonra kendisi ile onların arasına girileceği,¹³⁵ Peygamber'in onların kendisinden olduğunu söyleyeceği, ama onların peygamberden sonra değişik şeyler yaptıklarının belirtileceği, bunun üzerine Peygamber'in de "Benden sonra yolunu değiştirenler uzak olsun" diyeceği,¹³⁶ onun bir aylık mesafede bulunduğu, köşelerinin düz, suyunun gümüşten daha beyaz olduğu, kokusunun miskten daha güzel, bardaklarının da gökyüzünün yıldızları kadar olduğu,¹³⁷ bir diğerinde suyunun süttten daha ak ve baldan daha

¹²⁹ Yavuz, Yunus Şevki, "Şefaathet", *DİA*, XXXVIII/, 413.

¹³⁰ Kevser 108/1.

¹³¹ Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-beyân an tevîli âyi'l-Kur'an*, Mısır 1954, XXX, 320-325; Müslim, Salât 53.

¹³² Tirmizî, Kıyâmet 14; Taberânî, *el-Mucemû'l-kebîr*, VII/212.

¹³³ Bk. Ertürk, Mustafa, "Havz-ı Kevser", *DİA*, İstanbul 1997, XVI/546-549.

¹³⁴ Müslim, Fezâil 25.

¹³⁵ Müslim, Fezâil 26.

¹³⁶ Müslim, Fezâil 26-29, 32, 38.

¹³⁷ Müslim, Fezâil 27.

tatlı olduğu,¹³⁸ genişliğin Eyle ile Cuhfe arası gibi,¹³⁹ bir diğer rivayette San'a ile Medine,¹⁴⁰ bir başkasında Şam'da bulunan Cerba ile Ezruh,¹⁴¹ bir diğerinde Amman ile Eyle,¹⁴² bir başkasında Eyle ile Yemen'de ki San'a arası gibi olduğu,¹⁴³ bir farklı rivayette San'a ile Medine,¹⁴⁴ bir diğerinde Medine ile Amman arası kadar olduğu,¹⁴⁵ kaplarının gökyüzünün yıldızlarına benzediği,¹⁴⁶ sayılarının gökyüzündeki yıldızlardan daha çok olduğu,¹⁴⁷ sularının gürül gürül aktığı belirtilmiştir.¹⁴⁸

Havz-ı Kevser'in uzunluğu ve genişliği hakkında çeşitli ölçüler de beyan edilmiş, bu rivayetlerin içinde en büyüğünün havzın bir aylık yol kadar uzun, en küçüğünün ise üç günlük yol mesafesinde olduğu belirtilmiştir. Bundan Hz. Peygamber'in her defasında havzının büyüklüğünü o anda hatırına geldiği şekilde ifade buyurduğu anlaşılmaktadır. Ancak rivayetlerde havzın kenar uzunluğu için örnek gösterilen farklı mekânlardan bir kısmının bazı râviler tarafından hata yoluyla veya ifade arasına sokuşturularak nakledildiği, bu sebeple söz konusu rivayetlerin sıhhat durumunun tartışmalı olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.¹⁴⁹ Yine hadislerin zahirinden anlaşıldığına göre havzdan su içmek, hesap görüldükten ve cehennemden kurtulduktan sonra olacaktır.

Cennetteki havz ve kevserin özellikleriyle ilgili ayrıntılı bilgilerin genellikle Kitab-ı Mukaddes'ten alındığını ileri sürenlerin delil olarak zikrettiği tek örnek, son derece muhtasar bir ifadeden ibaret olup bu ifade ahiretin veya havzın tasvirini değil sadece Hz. İsa'nın dünyadaki hidâyetini simgelemektedir.¹⁵⁰

Havz ve kevser, İslâm akaidinin ahirete taalluk eden inanç konularından olup dinî literatürde epeyce yer işgal etmiş, kelâm kitaplarında ahiret hayâtının safhaları anlatılırken ve tefsirlerde Kevser sûresi açıklanırken havzdan söz edilmiştir. Hadis literatüründe ise Müslim'in rivayet ettiği bu hadislerin bir kısmını diğer muhaddisler de rivayet etmişlerdir. Konularına göre tasnif edilmiş eserlerin kıyamet, eşrât-ı sâat, fiten-melâhim, tefsir, rikâk ve zühd gibi bölümlerinde de havz ve kevserle ilgili rivayetler zikredilmiştir.¹⁵¹

5. Diğer Üstünlükleri

Müslim'deki bu bilgilere ilave olarak diğer eserlerde yer alan bazı rivayet-

¹³⁸ Müslim, Fezâil 36.

¹³⁹ Müslim, Fezâil 31.

¹⁴⁰ Müslim, Fezâil 33.

¹⁴¹ Müslim, Fezâil 34-35.

¹⁴² Müslim, Fezâil 36.

¹⁴³ Müslim, Fezâil 39.

¹⁴⁴ Müslim, Fezâil 41.

¹⁴⁵ Müslim, Fezâil 42.

¹⁴⁶ Müslim, Fezâil 36.

¹⁴⁷ Müslim, Fezâil 36, 43.

¹⁴⁸ Müslim, Fezâil 36.

¹⁴⁹ Ertürk, "Havz-ı Kevser", *DİA*, XVI/547.

¹⁵⁰ Ertürk, "Havz-ı Kevser", *DİA*, XVI/548.

¹⁵¹ Bk. Ertürk, "Havz-ı Kevser", *DİA*, XVI/546-549.

lerde Hz. Peygamber'in kıyamet gününde peygamberlerin hatîbi olacağı,¹⁵² insanlara müjdeli haberler vereceği, cennet anahtarları ve hamd sancağının elinde bulunacağı, çevresinde binlerle hizmetçi yer alacağı,¹⁵³ ilk olarak elbise giyip Arş'ın sağında duracağı,¹⁵⁴ vesileye ulaşacağı,¹⁵⁵ habîbullah olup¹⁵⁶ Allah katında sadece kıyamet gününde değil, gelmiş geçmiş bütün insanların en değerlisi¹⁵⁷ ve ümmetinin de diğer ümmetlerden sayısal olarak daha fazla olacağı gibi hususlar zikredilmiştir.¹⁵⁸

SONUÇ

Müslim'in (ö.261/874) *el-Câmiu's-Sahîh*'indeki "Fezâil" bahsi esas alınarak kaleme alınan bu makalede Hz. Peygamber'in özellikleriyle ilgili bir takım rivayetlere yer verilmiştir. Bu rivayetlerin başında Hz. Peygamber'in soylu bir aileye mensup olduğu gelmektedir ki, tarihî gerçekler de bu durumu teyit etmiş, O'nun soylu ve şerefli bir nesilden geldiği düşmanları tarafından dahi kabul edilmiştir. O'nun üstünlüğü sadece soy yönüyle kalmamış, bir peygamber olarak da bütün insanlardan üstün yaratıldığı, âlemlere rahmet olarak gönderildiği hususu hadislerin yanı sıra, Kur'an ayetleriyle de ifade edilmiştir. Bu üstünlüğü açılımı olarak O'nun kıyamet günü peygamberlerin lideri ve hatîbi olacağı, insanlara müjdeli haberler vereceği, cennet anahtarları ve hamd sancağının elinde bulunacağı, çevresinde binlerle hizmetçi olacağı, ilk olarak elbise giyip Arş'ın sağında duracağı, vesileye ulaşacağı, habîbullah olup Allah katında gelmiş geçmiş bütün insanların en değerlisi olduğu gibi hususlar zikredilmiştir ki, bütün bu bilgilerin, diğer hadis kaynaklarındaki bilgilerle de desteklendiği görülmüştür.

O'nun üstünlükleri arasında O'nun bir takım mucizlere sahip olması da ayrı bir hususiyet taşır. O'nun aklî mucizeleri arasında en büyük mucizesinin Kur'an olduğu muhakkaktır. Bunun dışında gelen bir takım rivayetler tevatür derecesine ulaşmadığından tam bir kanaat oluşturmasa da haber-i vahid kabilinden O'nun bir takım hissi mucizeler gösterdiğini ortaya koymaktadır. O'nun üstünlükleri arasında son derece güzel ahlak sahibi olduğunu ise inkara hiç mahal yoktur. Zira O'nun en güzel ahlaka sahip olduğunu gösteren mütevatir haberlerin başında Kur'an ayetleri gelmektedir. Hadislerde bu husus sadece teyit edilmiş, detaylandırılmıştır. O'nun hidâyet ve ilimle gönderilmesi, engin şefkat ve merhamet sahibi oluşu, kendisinden sonra peygamber gelmeyişi, kendisine Havz-ı Kevser verilmesi, meleklerin savaşlarda O'na yardım etmesi, cesur ve cömert oluşu gibi hususlar tamamıyla Kur'an'a uygun olan hususlardır. O'nun özellikleri arasında sadece peygamberlik mührüne sahip oluşu, Kur'an ayetleri yanında O'nun nübüvvetini ispat eden pek çok delil varken söz konusu bene vurgu yapılması çok isabetli görünmemektedir. O'nun isimleri

¹⁵² Tirmizî Menâkıb 1; Dârimî Mukaddime 1.

¹⁵³ Tirmizî Menâkıb 1.

¹⁵⁴ Beğavî Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mesûd, *Mesâbîhu's-sünne*, Beyrut 1407, IV/40.

¹⁵⁵ Tirmizî Menâkıb 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II/265;

¹⁵⁶ Dârimî Mukaddime 1.

¹⁵⁷ Tirmizî Menâkıb 1; Dârimî Mukaddime 1.

¹⁵⁸ Müslim, İman 330-331; Beyhakî *es-Sünenü'l-kübrâ*, IX/4; Müttekî, nr. 31877.

içinde kendisinin Muhammed ve Ahmed oluşu yine Kur'an'la sabit olmuş, onun dışındaki isimleri tarihî rivayetlere dayandırılmıştır ki, bunlarda da tarihî bilgilere zıt bir durum söz konusu değildir. O'na tâbi olunması ise başta Cenab-ı Hakk'ın emri olduğundan hadisler sadece bu emrin gereğini teyit etmiştir. O'nun diğer peygamberlerden üstün kılındığı gerçeği de Kur'an'da zikredilen hususlardan biri olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Kaynaklar:

- » Aclûnî İsmail b. Muhammed, Keşfu'l-hafâ ve müzîu'l-ilbâs ammâ's-tehera mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs, I-II, Beyrut 1985.
- » Ahatlı, Erdiç, "Hasâisü'n-Nebî", DİA, İstanbul, XVI/278.
- » Ahmed b. Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Müsned, İst. 1413.
- » Aynî Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed, Umdetü'l-kârîfî şerhi Sahîhî'l-Buhârî I-XXV, Kahire 1972, IV/11.
- » Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mesûd, Mesâbîhu's-sünne, I-IV, Beyrut 1407.
- » Beyhakî Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn, Delâilü'n-nübüvve, I-VII, Beyrut 1985.
- » _____, es-Sünenü'l-kübrâ, I-X, Beyrut ts.
- » _____, Şuabü'l-îmân, I-IX, Beyrut 1410.
- » Buhârî Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, el-Câmiu's-sahîh, I-VIII, İstanbul 1981.
- » Bulut, Halîl İbrahim, "Mucize", DİA, İstanbul 2005, XXX/350.
- » Çelebi, "Muhammed", DİA, İstanbul 2005, XXX/ 447.
- » Dârimî Ebu Muhammed Abdullâh b. Abdîrrahman, Sünenü'd-Dârimî I-II, İstanbul 1413.
- » Davudoğlu, Ahmed, Sâhih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, I-XI, İstanbul 1980.
- » Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as, es-Sünen, (thk. M. Muhyiddin Abdülhamid), I-IV, İst. ts.
- » Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfehânî, Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ, I-X, Beyrut 1967.
- » Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî b. el-Müsenâ et-Temîmî el-Mevsilî el-Müsned, I-XIII, Beyrut 1410.
- » Ertürk, Mustafa, "Havz-ı Kevser", DİA, İstanbul 1997.
- » Fâkihî Ebu Abdillâh Muhammed b. İshak, Ahbaru Mekke, I-VI, Beyrut 1414.
- » Fayda, Mustafa, "Muhammed" DİA, İstanbul 2005, XXX/408.
- » Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. en-Nîsâbü'rî el-Müstedrek ale's-Sahîhayn, Beyrut 1990,
- » Hatîb, Ebû Bekr Ahmed b. Ali el-Bağdâdî Târihu Bağdâd, I-XIV, Beyrut ts.
- » Heysemî Nuruddîn Ali b. Ebî Bekr, Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid, I-X, Beyrut 1408.
- » Humeydî Ebû Bekr Abdullâh b. ez-Zübeyr b. İsâ el-Kureşî el-Müsned, I-II, Kahire 1979.
- » İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Ali b. el-Hasen, Târihu Dimaşk, LXXX, Dimaşk ts.
- » İbn Ebî Şeybe, Ebu Bekir Abdullâh b. Muhammed, el-Musanef, I-VII, Riyad 1409.
- » İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalânî Fethu'l-bârî şerhu Sahîhî'l-Buhârî (thk. M. Fuâd Abdül-bâki), I-XIII, Beyrut ts.
- » İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn, İsmail b. Ömer, el-Bidâye ve'n-nihâye, I-XIV, Kahire 1414.
- » İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvî Sünenü İbn Mâce, I-II, İstanbul 1982.
- » İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, et-Tabakâtü'l-kübrâ, I-IX, Beyrut 1405.
- » İbnü'l-Esîr, Ebû's-Seâdât Mecdüddin el-Mübârek b. Esrûddîn el-Cezerî Câmiu'l-usûl li-ehâdîsî'r-resûl, I-XV, Dimaşk 1983.
- » Kandemir, M. Yaşar, Kandemir, "Cev â miu'l-Kelim", DİA, İstanbul 1993, VII/440.
- » _____, "Muhammed", DİA, İstanbul 2005, XXX/423.
- » Mâlik, Ebu Abdillâh Malik b. Enes, el-Muvatta, I-II, İstanbul 1413.
- » Münâvî Muhammed Abdurrauf, Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmiî's-sağîr, I-VI, Beyrut 1415.
- » Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Hacc â c el-Kuşeyrî Şahîhu Müslim, I-V, İstanbul 1413.
- » Müttekî Alâuddin Ali, Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl, I-XVI, Beyrut 1985.
- » Nesâî Ebu Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb, es-Sünen, I-VIII, İstanbul 1992.
- » Sinanoğlu, Mustafa, "Nübüvvet Mührü", DİA, İstanbul 2007, XXXIII/291-293.
- » Süyûtî Ebu'l-Fadl Celâlüddîn Abdurrahman b. Ebî Bekir, el-Câmiu's-sağîr, I-II, Beyrut 2008.
- » _____, Süyûtî ed-Dürri'l-mensûr, I-V, Mısır ts.
- » Taberânî Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, el-Mucemü'l-kebîr, I-XXV, Kahire 1404.
- » Taberî, Muhammed b. Cerîr, Câmiu'l-beyân an tevîli âyi'l-Kur'an, I-XXX, Mısır 1954.
- » Tirmizî Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, Sünenü't-Tirmizî I-V, İstanbul 1413.
- » Wensinck, A.J, el-Mucemu'l-müfehres li-elfâzi'l-hadîs en-nebevî I-VIII, İstanbul 1988.
- » Yavuz, Yunus Şevki, "Şefaât", DİA, İstanbul 2005, XXXVIII/413.